

Natomiast trzeci rozdział skoncentrował uwagę Autora na tych samych problemach ale w Nowym Testamencie, wykazując jaka nastąpiła ewolucja w ciągu czasu. Sięgając do Ewangelii i Dziejów Apostolskich wykazał, w jakim stopniu Żydzi zachowali dziedzictwo i tradycję ojców, a potem jak przychylni się do zwyczajów niesionych przez Greków i Rzymian.

Ostatni rozdział poświęcono pogrzebowi Jezusa. Omawia w nim problem przygotowania do pogrzebu ciała Jezusowego, miejsca i czasu, biorąc pod uwagę, że było to ciało skazanego, wobec którego prawo żydowskie było ściśle określone.

Zamieszczona bibliografia umożliwia indywidualne poszerzenie wiadomości na powyższy temat.

Pozycja ta warta jest przestudiowania. Powinna zainteresować nie tylko bibliistów ale również liturgistów, historyków a nawet prawników. Godna polecenia do włączenia w księgozbiór bibliotek nie tylko uniwersyteckich ale również szkolnych.

Kraków

KS. TADEUSZ MATRAS

***Życie religijne w Biblii*, redaktor ks. Gabriel Witaszek, wyd. KUL, Lublin 1999.**

Czytając Biblię, zwłaszcza Stary Testament, bez przygotowania naukowego, trudno jest zrozumieć ówczesne struktury życia społecznego i rolę religii w życiu tamtych ludów i społeczeństw. Ułatwia to wydana przez KUL praca *Życie religijne w Biblii*. Wykładowcy Instytutu Biblijnego tejże uczelni po opracowaniu *Życia społecznego w Biblii*, w tym dziele ukazują funkcje podstawowych elementów życia religijnego w ramach społeczności Izraela. Tematykę pracy podzielono na cztery działy: (1) miejsca kultu, (2) osoby poświęcone służbie Bożej, (3) akty kultu, (4) czasy święte.

Poszczególne rozdziały tych części opracowali bibliści: S. Bielecki, A. Kondracki, H. Langkammer, A. Mozgol, A. Paciorek, B. Poniży, R. Rubinkiewicz, R. Sikora, U. Szwarz, S. Szymik, A. Tronina, G. Witaszek i H. Witczyk.

Pierwsza część książki poświęcona miejscom kultu religijnego w Izraelu, prezentuje najpierw poszczególne miejsca czci Boga i sanktuaria lokalne, aby w drugim rozdziale omówić rolę Arki Przymierza i Jej teologiczne znaczenie w kulcie, utrwalone przez poszczególne tradycje Pięcioksięgu. Następne rozdziały zajmują się świątynią jako miejscem kultu na starożytnym Bliskim Wschodzie w ogóle, a świątyni jerozolimskiej w szczególności. Teologia świątyni, jako znaku Bożej obecności prowadzi do ukazania jej symboliki w Nowym Testamencie i czasach Kościoła.

Całość pierwszej części zamyka rozważanie o ołtarzach w historii Izraela i ich religijnej funkcji służebnej, poprzez którą ówczesny człowiek składając ofiary komunikował się z Bogiem.

Część druga dzieła zajmuje się zadaniami kapłanów na przestrzeni czasów Starego Testamentu, oraz instytucją urzędowego kapłaństwa w religii Mojżeszowej. Na uwagę zasługuje rozdział o Lewitach, głoszący, że „pokolenie Lewiego” to nie fakt biologicznych związków, lecz funkcje kultyczne tej grupy rodzin spowodowały złączenie ich w jedno pokolenie.

Część trzecia, mówiąca o aktach kultu, przedstawia rodzaje ofiar i rytuał ich składania we wspólnocie Przymierza. Jakkolwiek ich pochodzenie może mieć źródło w kultach ościennych narodów, to jednak istnieją zasadnicze różnice, które podkreślają ich wyjątkowy charakter w kulcie Jedyne Boga. Poprzez składane ofiary, Izrael dawał Bogu odpowiedź wiary — wyznając nadrzędność i suwerenność Boga Jahwe. Ofiarniczym aktom kultu towarzyszyła modlitwa liturgiczna, której wyrazem są teksty psalmów.

Część czwarta, to przegląd dni świętych w oparciu o rachubę czasu na starożytnym Bliskim Wschodzie. Ciekawe i rzadko zauważane przez czytelnika, są tu wyakcentowane kalendarze liturgiczne zachowane w poszczególnych tradycjach teologicznych Tory, obecne w kodeksach Przymierza elohistycznym i jahwistycznym, w kodeksie świętości i w Deuteronomium. A poznanie dni świętych i lat jubileuszowych ułatwia zrozumienie ówczesnego rytmu życia jednostki i społeczeństwa.

Ostatnie rozdziały tej części prezentują najstarsze święta Izraela i te powstałe już po niewoli babilońskiej jak Chanuka czy Purim.

W podsumowaniu całości dzieła *Życie religijne w Biblii*, trzeba stwierdzić, że podjęty trud zaowocował ukazaniem oryginalności i niezwykłości religii Izraela. I mimo elementów kultu zapożyczonych z innych religii, to teologiczna treść modlitw i form kultycznych religii jahwistycznej wyróżnia ją i oddziela od politeizmu ościennych narodów. A kult osobowego Boga, objawiającego się w historii i zawierającego Przymierze z Narodem Wybranym, przygotował grunt pod rzeczywistość nowotestamentalną. Niedoskonałe ofiary Starego Testamentu zastąpione zostały ofiarą Chrystusa doskonałą, poprzez którą w nowej rzeczywistości Kościoła można prowadzić życie religijne dające pełne zjednoczenie z Bogiem i łaską zbawienia. Za całość analiz literackich i historycznych dających obraz rzeczywistości „życia z wiary” w kulcie Izraela należy się autorom podzięką i uznanie.